

ความสัมพันธ์ของค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี กับปัจจัยของลูกค้าสอบบัญชี และจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ: หลักฐานจากบริษัทจดทะเบียนกลุ่ม SET100

Relations between Audit Fee and
Audit Clients' Factors and Number of KAM:
Evidence from SET100

ดร.สมพงษ์ พรอุปถัมภ์

รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Email: Sompong@cbs.chula.ac.th

นางสาวนันทกรณ์ ทองสืบแสง

บัญชีมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Email: nuntakornthongsuebsang@gmail.com

Dr.Sompong Pornupatham

Associate Professor of Department of Accountancy
Chulalongkorn Business School, Chulalongkorn University
Email: Sompong@cbs.chula.ac.th

Miss Nuntakorn Thongsuebsang

Master of Accountancy, Chulalongkorn Business School
Chulalongkorn University
Email: nuntakornthongsuebsang@gmail.com

ความสัมพันธ์ของค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี กับปัจจัยของลูกค้านับบัญชีและจำนวนเรื่องสำคัญ ในการตรวจสอบ: หลักฐานจากบริษัทจดทะเบียนกลุ่ม SET100

ดร.สมพงษ์ พรอุปถัมภ์

รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Email: Sompong@cbs.chula.ac.th

นางสาวนันทกรณ์ ทองสืบแสง

นักวิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Email: nuntakornthongsuebsang@gmail.com

วันที่ได้รับบทความต้นฉบับ : 30 มกราคม 2567

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : 18 เมษายน 2567

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 22 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับปัจจัยของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่ม SET100 ได้แก่ รายได้ สินทรัพย์ โครงสร้างเงินทุน กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น จำนวนบริษัทในเครือ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สอบบัญชี เช่น จำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ และค่าธรรมเนียมอื่นที่ไม่ใช่การสอบบัญชี โดยใช้ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างย้อนหลัง 5 ปี (พ.ศ.2561-2565) จำนวน 399 ตัวอย่าง ไม่รวมบริษัทที่เปิดเผยมูลค่าไม่ครบถ้วน ผลการวิจัยพบว่า ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับขนาดและจำนวนบริษัทในเครือ ซึ่งแสดงว่าผู้สอบบัญชีอาจต้องใช้ต้นทุนและทรัพยากรมากขึ้นในการตรวจสอบเมื่อกิจการมีสินทรัพย์มากขึ้น และมีจำนวนบริษัทในเครือเป็นจำนวนมาก ซึ่งแสดงถึงความซับซ้อนในกิจการที่กำลังตรวจสอบ นอกจากนี้ ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชียังมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชี ซึ่งแสดงว่าผู้สอบบัญชีต้องตรวจสอบมากขึ้นและหาวิธีตอบสนองมากขึ้นเมื่อพบเรื่องสำคัญในการตรวจสอบหลายเรื่อง และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงบวกที่มีนัยสำคัญของค่าธรรมเนียมอื่นที่ไม่ใช่การสอบบัญชีนั้น แสดงว่าผู้สอบบัญชีไม่ได้ลดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีลง เพื่อจูงใจให้ลูกค้ามาใช้บริการอื่นที่ไม่ใช่การสอบบัญชี ซึ่งเป็นหลักฐานของความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี

คำสำคัญ: ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ขนาด จำนวนบริษัทในเครือ เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ค่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่การสอบบัญชี

Relations between Audit Fee and Audit Clients' Factors and Number of KAM: Evidence from SET100

Dr.Sompong Pornupatham

Associate Professor of Department of Accountancy
Chulalongkorn Business School, Chulalongkorn University
Email: Sompong@cbs.chula.ac.th

Miss Nuntakorn Thongsuebsang

Master of Accountancy, Chulalongkorn Business School
Chulalongkorn University
Email: nuntakornthongsuebsang@gmail.com

Received: January 30, 2024

Revised: April 18, 2024

Accepted: April 22, 2024

ABSTRACT

The purpose of this research is to study the relationship between audit fee and factors of the SET 100 index listed companies in the Stock Exchange of Thailand. The company factors refer to revenue, assets, leverage, operating cash flows, return on equity, and number of affiliates. Auditors-related factors are number of key audit matters (KAM) and non-audit services fee. Total 399 samples were collected for 5 years between 2018 - 2022, excluding samples that have incomplete disclosures. The results illustrate that company size and number of affiliates have significant and positive relationship with audit fee. This result implies that auditors have to utilize more time and resources when auditing more assets and complex-structured companies. However, number of key audit matters (KAM) has positive association with audit fee, which auditors perform more works and responses when coping with many KAMs. The significant and positive coefficient of non-audit fee represents that auditors do not reduce audit fee to attract audit clients to engage non-audit service, which is evidence of auditor's independence.

Keywords: Audit fee, Size, Number of Affiliates, Key Audit Matters, Non-audit fee

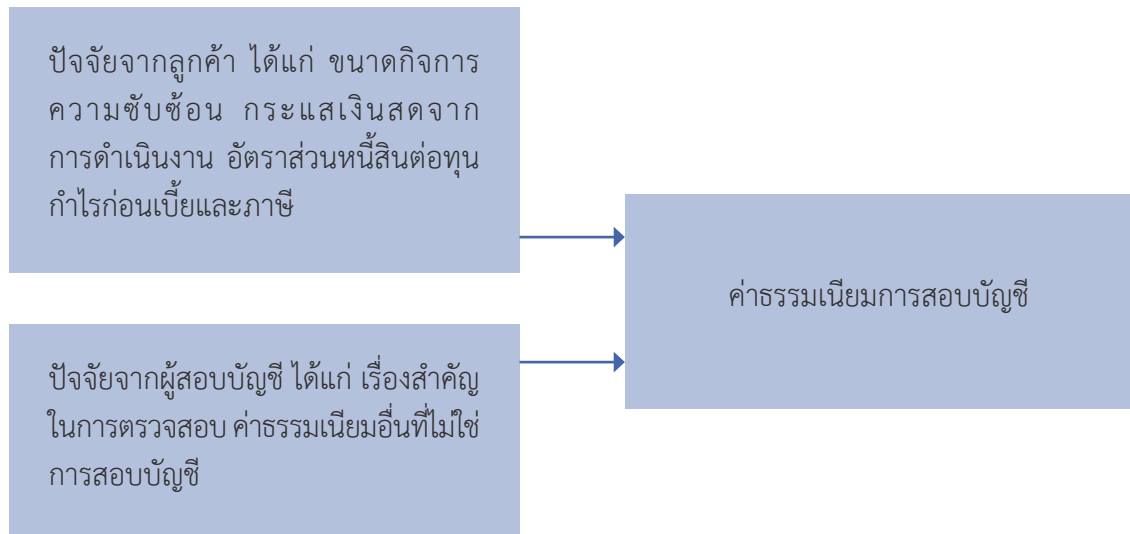
ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเป็นค่าตอบแทนการปฏิบัติงานสอบบัญชี ที่ตกลงกันระหว่างผู้สอบบัญชีกับลูกค้าสอบบัญชี โดยปกติผู้สอบบัญชีจะคำนวณค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีจากจำนวนชั่วโมงการปฏิบัติงาน ซึ่งขึ้นอยู่กับความเสี่ยง ปริมาณงานและระยะเวลาในการตรวจสอบ ซึ่งแตกต่างกันไปในลูกค้าสอบบัญชีแต่ละราย อย่างไรก็ตาม นักวิจัยได้ศึกษาประเด็นค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีในมิติต่าง ๆ และผู้กำกับดูแลก็ให้ความสำคัญเนื่องจากค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีความเกี่ยวข้องกับคุณภาพการทำงานสอบบัญชี ทั้งนี้ เนื่องจากหากผู้สอบบัญชีได้รับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีต่ำกว่าปริมาณงานที่ผู้สอบบัญชีต้องถือปฏิบัติ ผู้สอบบัญชีก็อาจไม่สามารถปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพได้อย่างเหมาะสม แต่หากผู้สอบบัญชีได้รับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสูงกว่าปริมาณงานที่ผู้สอบบัญชีต้องถือปฏิบัติ ผู้สอบบัญชีก็อาจมีประเด็นเรื่องความเป็นอิสระจากผลประโยชน์ที่ได้รับ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานสอบบัญชีอย่างเป็นอิสระ ดังนั้น งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อข้อกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีและส่งผลกระทบต่อปฏิบัติงานสอบบัญชีและคุณภาพการสอบบัญชี ในที่สุด ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ที่ศึกษาเป็นปัจจัยจากกิจการลูกค้าสอบบัญชีได้แก่ กำไรก่อนดอกเบี้ยและภาษี ขนาดของกิจการ ที่วัดโดยสินทรัพย์รวม กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน ความซับซ้อนของกิจการที่วัดโดยจำนวนบริษัทในเครือ อัตราส่วนสภาพเสี่ยง ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สอบบัญชีได้แก่ จำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ค่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่การสอบบัญชี ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากงบการเงินประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่มีมูลค่าทางการตลาดสูงและการซื้อขายที่มีสภาพคล่องสม่ำเสมอ 100 บริษัทแรก (SET 100) เป็นจำนวนทั้งสิ้น 399 ตัวอย่าง เป็นระยะเวลา 5 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2561 – 2565 โดยไม่รวมถึงบริษัทที่มีการเปิดเผยข้อมูลไม่ครบถ้วน และใช้ข้อมูลสารสนเทศที่เปิดเผยจากงบการเงินรวมรายงานประจำปีของบริษัท รายงานการประชุมผู้ถือหุ้นประจำปี แบบแสดงรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ56-1) และ SETSMART

ผลการวิจัยในงานนี้พบว่าค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับขนาดของกิจการและความซับซ้อนของกิจการ เนื่องจากผู้สอบบัญชีต้องใช้ทรัพยากรบุคคลและเวลาในการตรวจสอบมากขึ้นสำหรับกิจการขนาดใหญ่ และมีบริษัทในเครือเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบและค่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่การสอบบัญชี แสดงให้เห็นว่ากิจการที่มีเรื่องสำคัญในการตรวจสอบหลายเรื่อง ผู้สอบบัญชีต้องทำการตอบสนองความเสี่ยงหลายประเด็น ทำให้ส่งผลต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีที่เพิ่มขึ้น ส่วนค่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่การสอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีนั้น แสดงให้เห็นว่าผู้สอบบัญชีไม่ได้มีการลดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเพื่อหวังจะได้รับค่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่การสอบบัญชีจากลูกค้าสอบบัญชี หรือกลยุทธ์ใช้ราคาต่ำเพื่อดึงดูดลูกค้า (low-balling strategy) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี

งานวิจัยนี้ประกอบด้วย 5 ส่วนที่สำคัญได้แก่ ส่วนที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัยและการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่ 3 อธิบายถึงวิธีการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและการเก็บข้อมูลแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา สถิติที่ใช้ในการศึกษา ส่วนที่ 4 แสดงผลการศึกษาทั้งการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน และส่วนที่ 5 เป็นการสรุปผลการศึกษาและให้ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยนี้

■ กรอบแนวคิดในการวิจัยและการทบทวนวรรณกรรม

กรอบแนวคิดในการวิจัยค่าธรรมเนียมในการสอบบัญชีซึ่งมีปัจจัยต่าง ๆ ทั้งจากลูกค้าสอบบัญชี เช่น ขนาดของกิจการ ความซับซ้อนของกิจการ กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน กำไรก่อนดอกเบี้ยและภาษี อัตราส่วนหนี้สินต่อทุน และปัจจัยจากการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี เช่น การกำหนดเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ค่าธรรมเนียมอื่นที่ไม่ใช่การสอบบัญชี เป็นตัวแปรในการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ซึ่งสามารถแสดงได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับปัจจัยจากลูกค้าและผู้สอบบัญชี

การพิจารณาค่าธรรมเนียมสอบบัญชีเป็นการตกลงของทั้งสองฝ่ายระหว่างผู้สอบบัญชีในฐานะผู้ให้บริการและลูกค้าสอบบัญชีในฐานะผู้รับบริการโดยจะต้องมีการเจรจาตกลงกัน โดยผู้สอบบัญชีจะจัดทำค่าธรรมเนียมสอบบัญชีเสนอต่อผู้รับบริการ โดยพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ซึ่งประกอบไปด้วย ลักษณะ ขนาด จำนวน บริษัทในเครือ ความซับซ้อน ความเสี่ยง ความยากง่ายของลักษณะธุรกิจ และชั่วโมงการทำงานที่ใช้สำหรับงานสอบบัญชี โดยจะเป็นการตกลงเบื้องต้นเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการตรวจสอบ คณะกรรมการบริษัท แล้วจึงเสนอต่อที่ประชุมผู้ถือหุ้นเพื่ออนุมัติค่าธรรมเนียมสอบบัญชี ดังนั้น ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีจึงมีความสำคัญและเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับลูกค้าสอบบัญชี โดยนักลงทุน ผู้ให้กู้หรือผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องก็สามารถนำค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเป็นปัจจัยหนึ่งในการพิจารณาถึงภาพรวมของกิจการก่อนการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจได้ งานวิจัยเรื่องค่าสอบบัญชีในระยะเริ่มแรกของ Simunic (1980) ได้พบความสัมพันธ์ของค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับความซับซ้อนและความเสี่ยงที่ถูกประเมินโดยผู้สอบบัญชี นั่นคือการที่ผู้สอบบัญชีพบความเสี่ยงหรือความซับซ้อนในกิจการของลูกค้าสอบบัญชี ผู้สอบบัญชีก็ต้องวางแผนการตรวจสอบให้ตอบสนองความเสี่ยงที่ได้ระบุและประเมินไว้ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี หรือหมายถึงการพิจารณาทุกปัจจัยที่ผู้สอบบัญชีต้องทำงานสอบบัญชีเพื่อลดความเสี่ยงจนอยู่ระดับที่ยอมรับได้และได้ข้อสรุปว่าเงินถูกต้องตามที่ควรในสาระสำคัญตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินหรือไม่ นอกจากนี้ งานวิจัยในระยะต่อมาได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับ เช่น ค่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่การสอบบัญชี (Firth, 1997; Barfield et al., 1993) ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับความเป็นอิสระในการทำงานของผู้สอบบัญชี หรือเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (Bedard et al., 2019; Chen et al., 2019; Gutierrez et al., 2018) ซึ่งเป็นมาตรฐานการสอบบัญชีร่วมสมัยที่ได้กำหนดให้ผู้สอบบัญชีรายงานเรื่องสำคัญในการตรวจสอบซึ่งเป็นความเสี่ยงเฉพาะกิจการในรายงานของผู้สอบบัญชี แต่นักวิจัยก็พบผลการวิจัย

ที่แตกต่างกัน ดังนั้น งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าว เพื่อแสดงให้เห็นว่าค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีในประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับปัจจัยใดบ้าง

1. ปัจจัยของกิจการที่ได้รับการตรวจสอบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

1.1 ผลการดำเนินงาน

Moutinho et al. (2012) ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างค่าธรรมเนียมสอบบัญชีกับผลการดำเนินงานของบริษัท โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์สหรัฐอเมริกา ไม่รวมกลุ่มธุรกิจการเงิน ในช่วงเวลาระหว่างปี 2000 ถึงปี 2008 (รวมทั้งสิ้นประมาณ 6,000 ตัวอย่าง) โดยผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผลการดำเนินงานของบริษัทและค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกัน คือ มีความสัมพันธ์ทางลบต่อกัน โดยงานวิจัยได้ให้เหตุผลว่าค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเพิ่มขึ้นเมื่อผลการดำเนินงานไม่ดี หรือสามารถอนุมานได้ว่าบริษัทกำลังมีความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบในหนี้สิน ดังนั้น กระบวนการตรวจสอบบัญชีจึงเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ งานวิจัยของ Bell et al. (2008) Choi et al. (2008) และ Simunic and Stein (1996) ได้ทำการศึกษารองความสัมพันธระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับผลการดำเนินงานของบริษัท พบว่าค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีจะเพิ่มขึ้นสำหรับบริษัทที่มีผลประกอบการไม่ดี เพราะเชื่อว่าบริษัทดังกล่าวมีความเสี่ยงในการตรวจสอบมากกว่าบริษัทที่มีผลประกอบการปกติ รวมถึงบริษัทที่มีแนวโน้มว่าผลประกอบการในอนาคตจะลดลงก็ส่งผลต่อการเพิ่มงานให้กับผู้สอบบัญชีในการตรวจสอบ ซึ่งส่งผลให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเพิ่มขึ้นด้วย

1.2 ขนาดของกิจการ

งานวิจัยในอดีตแสดงให้เห็นว่าขนาดของกิจการลูกค้านับสอบบัญชีซึ่งวัดด้วยสินทรัพย์รวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี (Hay et al., 2006a; Hay, 2013) เนื่องจากผู้สอบบัญชีจะใช้เวลาและทรัพยากรในการตรวจสอบกิจการที่มีขนาดใหญ่มากกว่ากิจการที่มีขนาดเล็กกว่า ทำให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสูงขึ้นด้วย แต่ Simunic (1980) แสดงความเห็นที่แตกต่างว่าขนาดกิจการของลูกค้าไม่น่าจะมีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี เนื่องจากถ้ากิจการขนาดใหญ่ขึ้น ผู้สอบบัญชีก็ไม่จำเป็นต้องว่าจ้างผู้ช่วยที่มีคุณวุฒิสูงขึ้นหรือจ้างด้วยค่าแรงที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ O'Keefe et al. (1994) ที่เห็นว่าโครงสร้างต้นทุนของสำนักงานสอบบัญชีจะอยู่ในจุดที่เหมาะสมเมื่อขนาดของลูกค้าสอบบัญชีใหญ่ขึ้น จึงไม่ทำให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใส่ตัวแปรรายได้เพื่อวัดขนาดของกิจการในแบบจำลองเพื่อทำให้การวัดการถดถอยสหสัมพันธ์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chan et al. (1993) และ Peel and Roberts (2003)

1.3 กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน

Salehi et al. (2020) ทำการศึกษาเรื่องผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของกระแสเงินสดต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสำหรับบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ประเทศอิหร่าน ระหว่างช่วง 2011- 2016 รวมทั้งสิ้น 116 บริษัท โดยผลการศึกษาพบว่า พบว่าการถือเงินสดในมือจำนวนมากมีความสัมพันธ์ทางลบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ซึ่งสรุปว่าการมีเงินสดจำนวนมากจะเป็นความเสี่ยงทางธุรกิจที่ประเมินโดยผู้สอบบัญชี ทำให้งานสอบบัญชีเพิ่มมากขึ้นและทำให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของ Yudianti (2008) และ Leventis and Dimitropoulos (2010) พบว่ากิจการที่มีเงินสดไม่เพียงพอจะนำไปสู่การเพิ่มค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของกระแสเงินสดที่ผิดปกติไม่มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันอย่างมีนัยสำคัญกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของ Suwaidan et al (2015) ที่พบว่ากระแสเงินสดที่เพิ่มขึ้นไม่ใช่ปัจจัยในการพิจารณากำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

1.4 โครงสร้างเงินทุน

งานวิจัยของ Barua et al. (2019) พบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับโครงสร้างเงินทุนตามการอ้างอิงของการศึกษาในอดีตของ Francis (1984) ที่พบว่าค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีจะขึ้นอยู่กับความเสี่ยงทางการเงินของบริษัทที่มีผลมาจากหนี้สิน และส่งผลต่อความเสี่ยงในการสอบบัญชี เนื่องจากอัตราส่วนหนี้สินต่อทุนที่สูงจะมีความเสี่ยงที่ลูกค้าจะผิณฑชำระหนี้ ผู้สอบบัญชีจึงต้องใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาการสอบบัญชีมากขึ้นและทำให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเพิ่มสูงขึ้น (Francis, 1984; Simunic & Stein, 1996) อย่างไรก็ตาม Hay et al. (2006) พบว่างานวิจัยหลายเรื่องที่ยืนยันว่าความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนหนี้สินต่อทุน ไม่มีความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี มีเพียงร้อยละ 50 จากการศึกษาก่อนหน้านี้ที่พบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรมีนัยสำคัญ

■ สมมติฐานการวิจัย

ผลการศึกษาระดับการวางแผนภาษีและระดับการกำกับดูแลกิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยพบว่า บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์มีการวางแผนภาษีอากรเนื่องจากอัตราภาษีที่แท้จริงมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่กำหนด และบริษัทส่วนใหญ่มีการพัฒนาระบบการกำกับดูแลกิจการได้ดีขึ้น โดยสังเกตได้จากจำนวนบริษัทที่ได้รับคะแนนประเมินผลการกำกับดูแลกิจการในระดับดีเลิศที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปีสำหรับช่วงเวลาที่ทำการศึกษา

สำหรับผลการศึกษาอิทธิพลของการวางแผนภาษีต่อราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยพบว่า การวางแผนภาษีมีอิทธิพลเชิงบวกกับราคาหลักทรัพย์ นั่นคือ บริษัทที่มีระดับการวางแผนภาษีสูง (สะท้อนจากค่า ETR ต่ำ) จะมีราคาหลักทรัพย์ที่สูงกว่าเมื่อเทียบกับบริษัทที่มีการวางแผนภาษีน้อย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Saringkarn (2021) จึงเป็นการสนับสนุนเหตุผลที่ให้ไว้ว่าการลดค่าใช้จ่ายภาษีเป็นการลดค่าใช้จ่ายของบริษัทและทำให้กำไรเพิ่มขึ้น ซึ่งการที่บริษัทมีผลการดำเนินงานที่มีกำไรก็จะสามารถดึงดูดนักลงทุนได้มากขึ้น และท้ายที่สุดก็จะสะท้อนไปยังราคาของหลักทรัพย์เพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับผลการศึกษาค่าความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและราคาหลักทรัพย์ที่พบว่า บริษัทที่มีระดับคะแนนการกำกับดูแลกิจการสูงจะมีราคาหลักทรัพย์สูงกว่าบริษัทที่มีคะแนนการกำกับดูแลกิจการต่ำ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Malik (2012) ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าบริษัทที่มีการจัดการดีกว่าคาดว่าจะทำงานได้ดีขึ้น และส่งผลให้ราคาหุ้นเพิ่มขึ้น

1. ความซับซ้อนของกิจการ

งานวิจัยของ Simunic (1980) พบความสัมพันธ์ของค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับความซับซ้อนและความเสี่ยงที่ถูกประเมินโดยผู้สอบบัญชี เนื่องจากผู้สอบบัญชีพบความเสี่ยงหรือความซับซ้อนในกิจการของลูกค้าสอบบัญชี ผู้สอบบัญชีต้องวางแผนการตรวจสอบเพื่อตอบสนองความเสี่ยงที่ได้ระบุและประเมินไว้ ซึ่งส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hay et al. (2006b) และ Hay (2013) ซึ่งพบว่าค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับขนาด ความซับซ้อนและความเสี่ยงของลูกค้า โดยขนาดของบริษัทลูกค้าวัดจากมูลค่าจากสินทรัพย์รวมหรือรายได้รวม ความซับซ้อนวัดได้มูลค่าจากจำนวนบริษัทย่อย จำนวนส่วนงาน และบริษัทย่อยในต่างประเทศ Gul et al.(2018) พบว่าบริษัทที่มีลำดับชั้นการถือหุ้นหลายชั้นในบริษัทอื่นจะเสียค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสูงกว่าบริษัทที่ไม่มีลำดับชั้นหรือมีลำดับชั้นการถือหุ้นน้อยกว่า เนื่องจากผู้สอบบัญชีต้องใช้ทรัพยากรมากกว่าในการตรวจสอบกลุ่มกิจการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fan and Wong (2005) และ Thinggaard and Kiertzner (2008)

จากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยของกิจการที่ได้รับ การตรวจสอบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ดังนี้

H1: ปัจจัยของกิจการที่ได้รับการตรวจสอบ *มีความสัมพันธ์เชิงบวก* กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

2. เรื่องสำคัญในการตรวจสอบและค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

เรื่องสำคัญในการตรวจสอบคือ เรื่องต่าง ๆ ที่มีนัยสำคัญที่สุดในการตรวจสอบของงบการเงินงวดปัจจุบัน ที่จะต้องเปิดเผย ซึ่งมาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 701 เรื่องการสื่อสารเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชี รับอนุญาต กำหนดให้กิจการที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ต้องสื่อสารกับผู้มีหน้าที่กำกับดูแลและนำเสนอ ในรายงานของผู้สอบบัญชี เพราะเรื่องสำคัญในการตรวจสอบช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถเข้าใจความเสี่ยงเฉพาะกิจการ และงบการเงินได้มากขึ้น ผู้สอบบัญชีมีหน้าที่ต้องพิจารณากำหนดเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ โดยจะต้องคำนึงถึงเรื่อง ที่ประเมินไว้ว่ามีความเสี่ยงสูงในการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ การใช้ดุลยพินิจที่สำคัญของ ผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับรายงานในงบการเงินที่เกี่ยวข้องกับการใช้ดุลยพินิจที่สำคัญของผู้บริหารรวมถึงประมาณการทางบัญชี ที่ถูกระบุเป็นประมาณการที่มีความไม่แน่นอนอย่างมาก เหตุการณ์หรือรายการสำคัญที่เกิดขึ้นระหว่างงวดที่มีผลกระทบ ต่อการตรวจสอบ นักวิจัยได้ศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีไว้หลายปัจจัยแล้ว แต่การศึกษาเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (Key Audit Matters) กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ซึ่งยังมีอยู่น้อยนักเนื่องจาก ผู้สอบบัญชีเริ่มนำเสนอเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในหน้ารายงานของผู้สอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 เป็นต้นไป เรื่องสำคัญในการตรวจสอบเป็นเรื่องที่มีนัยสำคัญและเป็นความเสี่ยงเฉพาะกิจการ ที่ผู้สอบบัญชีพบจากการตรวจสอบงบการเงินในงวดปัจจุบัน และได้สื่อสารกับผู้บริหารและผู้มีหน้าที่กำกับดูแลแล้ว สำหรับ ประเทศไทย งานวิจัยในต่างประเทศพบว่าเรื่องสำคัญในการตรวจสอบเป็นส่วนหนึ่งในการประเมินความเสี่ยงที่งบการเงินของ กิจการจะมีข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ หากผู้สอบบัญชีพบเรื่องสำคัญในการตรวจสอบมากขึ้น ผู้สอบบัญชี อาจต้องใช้เวลาและดุลยพินิจในการตรวจสอบมากขึ้นเพื่อให้ความเสี่ยงอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ และส่งผลให้ค่าธรรมเนียม การสอบบัญชีสูงขึ้นในที่สุด งานวิจัยของ Elmarzouky et al. (2022) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ กับต้นทุนค่าสอบบัญชีที่ขึ้นอยู่กับจำนวนกรรมการที่มีผลมาจากการกำกับดูแล ซึ่งรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจาก บริษัทในตลาดหลักทรัพย์ในสหราชอาณาจักร 100 อันดับแรก ไม่รวมกลุ่มอุตสาหกรรมการเงินระหว่างปี 2014 - 2018 ผลการศึกษาพบว่า การบังคับใช้มาตรฐานเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ IAS 701 (KAMs) สามารถที่จะใช้อธิบายจำนวน ของความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการสอบบัญชีและค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี และพบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างเรื่อง สำคัญในการตรวจสอบและค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี โดยเมื่อจำนวนเรื่องสำคัญเลยระดับค่ามัธยฐานแสดงให้เห็นว่าระดับ ความมีนัยสำคัญจะเพิ่มขึ้น เมื่อรายงานผู้สอบบัญชีมีเรื่องสำคัญในการสอบบัญชี ซึ่งหมายถึงความเสี่ยงของบริษัท ที่เพิ่มขึ้น (Chen et al, 2019) กล่าวโดยสรุปคือ งานสอบบัญชีจะเพิ่มขึ้นและค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีก็เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม Gutierrez et al. (2020) ไม่พบความสัมพันธ์ดังกล่าวในช่วงเริ่มแรกของการประกาศใช้รายงาน ของผู้สอบบัญชีแบบยาวในประเทศอังกฤษ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bedard et al. (2019) ที่ไม่พบความสัมพันธ์ ระหว่าง Justification of Assessments (คล้ายกับเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ) ในรายงานของผู้สอบบัญชีแบบยาวกับ ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีในประเทศฝรั่งเศส นอกจากนี้ Chen et al. (2020) ก็ไม่พบว่าจำนวนเรื่องสำคัญจากการ ตรวจสอบมีผลกระทบต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ดังนั้นการศึกษาจึงน่าสนใจว่า จำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) มีผลต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีจริงหรือไม่ งานวิจัยในประเทศไทยนั้น Suttipan (2020) พบความสัมพันธ์

เชิงบวกระหว่างจำนวนค่าของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบซึ่งเป็นตัวแปรตาม (Y) และค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีซึ่งเป็นตัวแปรต้น (X) ซึ่งหมายความว่าค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเป็นตัวแปรอธิบายจำนวนค่าของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาในอีกมิติหนึ่งว่าจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบน่าจะเป็นตัวแปรที่อธิบายที่ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีในกิจการลูกค้าสอบบัญชี เนื่องจากเรื่องสำคัญในการตรวจสอบแสดงถึงความเสี่ยงในกิจการลูกค้าสอบบัญชี ซึ่งผู้สอบบัญชีควรจะต้องใช้ทรัพยากรในการตรวจสอบมากกว่าปกติและทำให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสูงขึ้น ดังนั้น สมมติฐานที่ 2 จึงเป็นดังนี้

H2: จำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

3. ค่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่การสอบบัญชีกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

จากงานวิจัยในอดีตของ Palmrose (1986) ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างค่าธรรมเนียมสอบบัญชีกับค่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่การสอบบัญชี (Non-audit) พบว่าเป็นไปในทิศทางบวก ความสัมพันธ์ระหว่างระดับของค่าธรรมเนียมการตรวจสอบและบริการที่ไม่ใช่การตรวจสอบแตกต่างกันไปตามประเภทของบริการที่ไม่ใช่การตรวจสอบ ซึ่งเป็นการปฏิเสธแนวคิดที่ว่าค่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่การสอบบัญชีมีความสัมพันธ์ทางลบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีหรือปฏิเสธจะทำให้ผู้สอบบัญชีต้องลดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีลงเพื่อเป็นการจูงใจให้มาใช้บริการอื่นที่ไม่ใช่การสอบบัญชี (Low balling technic) นอกจากนี้งานวิจัยของ Firth (1997) ที่ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอบบัญชีที่ให้บริการงานที่ปรึกษากับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีและผลการศึกษาพบว่าเป็นไปในทิศทางบวก โดยแสดงให้เห็นว่ามีเหตุการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้น เช่น การควบรวมกิจการ ออกหุ้นใหม่ การปรับโครงสร้างองค์กร ฯลฯ ทำให้ผู้สอบบัญชีต้องมีการสอบบัญชีเพิ่มขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตาม Abdel-Khalik (1990) ไม่พบว่าการซื้อบริการที่ปรึกษาด้านการจัดการจากผู้สอบบัญชีปัจจุบันมีผลต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Barfield et al. (1993) Hay et al. (2006a) และ Whisenant et al. (2003) ที่ไม่พบว่าการให้บริการนอกเหนือจากการสอบบัญชีมีผลกระทบต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชี ในขณะที่ Ezzamel et al. (2002) พบความสัมพันธ์ระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีและการให้บริการอื่นนอกเหนืองานสอบบัญชี ซึ่งแตกต่างกันไปตามประเภทของบริการที่ให้ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีในประเทศไทย โดยคาดหวังว่าการให้บริการที่นอกเหนืองานสอบบัญชีจะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีของลูกค้าสอบบัญชีซึ่งหมายความว่าผู้สอบบัญชีจะไม่ลดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีให้ต่ำลงเพื่อจูงใจให้ลูกค้ามาใช้บริการอื่นที่ไม่ใช่การสอบบัญชี เนื่องจากผู้สอบบัญชีไม่สามารถเสนอบริการอื่นที่ไม่ใช่การสอบบัญชีให้กับลูกค้าสอบบัญชี¹ ตามประมวลจริยบรรณที่กำหนดโดยสภาวิชาชีพบัญชี (TFAC, 2021) ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงกำหนดสมมติฐานไว้ดังนี้

H3: ค่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่การสอบบัญชี มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

¹ตามปกติสำนักงานสอบบัญชีในประเทศไทยจะจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแยกต่างหากจากกิจการที่ให้บริการอื่นที่ไม่ใช่การสอบบัญชี ดังนั้น จึงอาจพบการรับงานสอบบัญชีและงานบริการอื่นภายใต้เครือข่ายเดียวกัน แต่ผู้ให้บริการเป็นคนละกิจการและผู้ให้บริการเป็นคนละทีมซึ่งเป็นอิสระจากกัน

■ วิธีการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างและการเก็บข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่มีมูลค่าทางการตลาดสูงและการซื้อขายที่มีสภาพคล่องสม่ำเสมอ 100 บริษัทแรก (SET 100) แยกตามกลุ่มหมวดธุรกิจ 18 หมวดธุรกิจ เนื่องจากเป็นบริษัทที่มีมูลค่าตามราคาตลาด (Market Capitalization) ร้อยละ 75 ของมูลค่าตามราคาตลาดรวม ซึ่งเป็นมูลค่าที่มีสาระสำคัญต่อตลาดหลักทรัพย์ ดังนั้น การศึกษาความสัมพันธ์ของค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีและปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ ทั้งจากลูกค้าสอบบัญชีและผู้สอบบัญชี จะทำให้เข้าใจผลการศึกษาได้ครอบคลุมมูลค่าตลาดของบริษัทจดทะเบียนส่วนใหญ่ในประเทศไทย สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูล 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 ถึง 2565 โดยไม่รวมบริษัทที่มีการเปิดเผยข้อมูลไม่ครบถ้วน และไม่รวม outlier ซึ่งมีจำนวนตัวอย่างสุทธิทั้งสิ้น 399 หน่วยตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีและค่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่การสอบบัญชี (Non-audit) ที่เปิดเผยในรายงานประจำปีของบริษัท รายงานประชุมผู้ถือหุ้นประจำปี แบบแสดงรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) โดยเก็บข้อมูลดังกล่าวจากเว็บไซต์ของบริษัทกลุ่มตัวอย่างในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2565 และเก็บข้อมูลจาก SETSMART สำหรับข้อมูลกำไรจากการดำเนินงาน ขนาดของบริษัท กระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน นอกจากนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลที่เปิดเผยในรายงานของผู้สอบบัญชีและงบการเงินของแต่ละบริษัท จากเว็บไซต์ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สำหรับจำนวนบริษัทในเครื่องทั้งบริษัทย่อย บริษัทรวม และการรวมค่า และจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชี

ผู้วิจัยได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับตัวแปรอิสระจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET100) รวมถึงตัวแปรอิสระที่เกี่ยวข้องกับผู้สอบบัญชี ซึ่งจากการเก็บรวบรวมข้อมูลบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่มีมูลค่าทางการตลาดสูงและการซื้อขายที่มีสภาพคล่องสม่ำเสมอ 100 บริษัทแรก (SET 100) แยกตามกลุ่มหมวดธุรกิจ 18 หมวดธุรกิจ ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2565 ย้อนหลัง 5 ปี (พ.ศ. 2561 – 2565) โดยผู้วิจัยใช้ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำของเครซีและมอร์แกน ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ซึ่งแสดงจำนวนตัวอย่างได้ดังนี้

	บริษัท	หน่วยตัวอย่าง
จำนวนบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ประเภท SET 100	100	
หัก บริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน	(8)	
	92	433
บริษัทที่เป็น Outlier	-	(34)
จำนวนหน่วยตัวอย่าง		399

2. แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา (Model)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับผลประกอบการของบริษัทโดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยเขียนออกเป็นสมการความสัมพันธ์ได้ดังต่อไปนี้

$$\text{Auditfee} = \beta_0 + \beta_1 \text{ EBIT} + \beta_2 \text{ Size} + \beta_3 \text{ OCF} + \beta_4 \text{ Complex} + \beta_5 \text{ KAM} + \beta_6 \text{ Leverage} + \beta_7 \text{ Nonaudfee} + \beta_8 + \sum \beta_k \text{IND}_{jk} + \sum \beta_k \text{Year}_{jk} + \varepsilon$$

คำอธิบายตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปร	คำอธิบาย	ความหมาย
Auditfee	Natural Logarithm of audit fee	ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี
EBIT	EBIT/lag asset	กำไรจากการดำเนินงาน
Size	Natural Logarithm of total asset	ขนาดของบริษัท
OCF	Operating Cash Flows/lag asset	กระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน
Complex	Total Associated Company	จำนวนบริษัทในเครือทั้งบริษัทย่อย บริษัทร่วม และการร่วมค้า
KAM	Number of KAM	จำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ
Leverage	Debt to Equity	อัตราส่วนหนี้สินต่อทุน
Nonaudfee	Natural Logarithm of non-audit fee	ค่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่การสอบบัญชี
$\sum \beta_k \text{IND}_{jk}$	Industry	อุตสาหกรรมของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สำหรับกลุ่มย่อยอุตสาหกรรม ตั้งแต่ k=1 ถึง 17 โดย 1 หมายถึงอุตสาหกรรมที่ระบุ และ 0 หมายถึงอุตสาหกรรมอื่น
$\sum \beta_k \text{Year}_{jk}$	Year	ปี พ.ศ. ตั้งแต่ k=1 ถึง 4, โดย 1 หมายถึงปีที่ระบุ และ 0 หมายถึงปีอื่น
ε	Error	หมายถึง ค่าความคลาดเคลื่อน

3. สถิติที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้โดยใช้โปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Science) แล้วนำมาประมวลผลและรายงานค่าสถิติ ดังต่อไปนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) เป็นการวิเคราะห์ถึงลักษณะข้อมูลที่ได้รับมา โดยอธิบายถึงลักษณะการแจกแจงความถี่ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) รวมไปถึงอธิบายถึงค่าความผิดปกติที่ไม่เป็นตัวแทนที่ดีของกลุ่มตัวอย่าง (Outlier)

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์และทดสอบสมมติฐานของตัวแปรที่ศึกษา ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่นำศึกษาต้องเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร แล้วจึงนำเสนอผลโดยอ้างอิงไปยังกลุ่มประชากร ดังนั้นการวิเคราะห์และการนำเสนอผลทางสถิติเชิงอนุมานได้ใช้เทคนิคทางสถิติ 2 ประเภท ดังนี้

2.1 สถิติการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Correlation Coefficient Analysis) เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรเชิงปริมาณ 2 ตัวแปรระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ว่า แต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์มากน้อยเพียงใด

2.2 สถิติการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่มากกว่า 1 ตัวแปรกับตัวแปรตาม โดยกำหนดแบบจำลอง (Model) เพื่อใช้ในการหาและอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

■ ผลการศึกษา

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับผลประกอบการของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมานดังต่อไปนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

ตัวแปรอิสระที่เกี่ยวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ซึ่งจากการเก็บรวบรวมข้อมูลบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่มีมูลค่าทางการตลาดสูงและการซื้อขายที่มีสภาพคล่องสม่ำเสมอ 100 บริษัทแรก (SET 100) แยกตามกลุ่มหมวดธุรกิจ 18 หมวดธุรกิจ ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2565 ย้อนหลัง 5 ปี (พ.ศ. 2561 ถึง 2565) โดยไม่รวมถึงบริษัทที่มีการเปิดเผยข้อมูลไม่ครบถ้วน และนำมาวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อบรรยายลักษณะของตัวแปรที่ศึกษาในรูปแบบการแจกแจงความถี่ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของตัวแปรเชิงปริมาณดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าสถิติเชิงพรรณนาของตัวแปร

ตัวแปร	หน่วย	Min	Max	Mean	Mean SD
AuditFee	Natural Log of audit fee	14.26	17.62	15.80	0.72
EBIT	EBIT/lag asset	-0.17	0.35	0.86	0.08
Size	LN total asset	6.66	15.30	11.15	1.44
OCF	OCF/lag asset	-0.78	0.38	0.06	0.11
Complex	Total associated company	0	63	15	12.91
KAM	Number of KAM	1	6	2	0.98
Leverage	D/E ratio	0.14	14.04	2.15	2.08
NonAudFee	LN non-audit fee	0	17.91	7.22	7.16

จากตารางที่ 2 ค่าสถิติเชิงพรรณนาของตัวแปรเชิงปริมาณ พบว่าค่าเฉลี่ยของ Natural Logarithm ของค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี (AuditFee) ซึ่งเป็นตัวแปรตามอยู่ที่ 15.80 โดยมีส่วนเบี่ยงเบนจากมาตรฐานอยู่ที่ 0.72 ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีที่น้อยที่สุดคือ 14.26 และค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีที่สูงสุดอยู่ที่ 17.62 กำไรจากการดำเนินงานก่อนดอกเบี้ยและภาษี (EBIT) ต่อสินทรัพย์ปีก่อน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.86 ส่วนเบี่ยงเบนจากมาตรฐานอยู่ที่ 0.08 ค่าที่น้อยสุดคือ -0.17 และค่าที่สูงสุดคือ 0.35 เมื่อพิจารณาที่เมื่อพิจารณาขนาดของบริษัท (Size) และกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน (OCF) พบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 11.15 และ 0.06 ตามลำดับ

สำหรับค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระอื่น ๆ มีดังนี้ จำนวนบริษัทในเครือ (Complex) อยู่ที่ 15 บริษัท จำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) อยู่ที่ 2 รายการ และโครงสร้างเงินทุน (Leverage) พบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.15 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยที่ไม่ค่อยมีความผันผวนกันนักในระหว่างปีที่ทำการศึกษา จำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) ค่าน้อยที่สุดจะอยู่ที่ 1 รายการซึ่งก็เป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 701 ที่แนะนำว่าผู้สอบบัญชีควรรายงานเรื่องสำคัญในการตรวจสอบบริษัทจดทะเบียนอย่างน้อย 1 เรื่อง ยกเว้นว่าไม่มีเรื่องสำคัญในการตรวจสอบเลย ก็ให้เขียนระบุไว้ในหน้ารายงานของผู้สอบบัญชี ค่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่การสอบบัญชี (NonAudFee) พบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 7.22 ส่วนเบี่ยงเบนจากมาตรฐานอยู่ที่ 7.16 และค่าที่สูงสุด คือ 17.91 สอดคล้องกับเหตุการณ์สำคัญที่มีการควรวมและซื้อธุรกิจหลายรายการใหญ่ในปี 2563

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ

Correlation		Audit fee	EBIT	Size	OCF	Complex	KAM	Leverage	Non audfee
Auditfee	Pearson Correlation	1							
	Sig (2-tailed)								
EBIT	Pearson Correlation	-0.140*	1						
	Sig (2-tailed)	0.005							
Size	Pearson Correlation	0.397***	-0.362***	1					
	Sig (2-tailed)	< 0.00	< 0.001						
OCF	Pearson Correlation	-0.003	0.295***	-0.168***	1				
	Sig (2-tailed)	0.948	< 0.001	< 0.001					
Complex	Pearson Correlation	0.308**	-0.052	0.242***	0.082	1			
	Sig (2-tailed)	< 0.001	0.3	< 0.001	0.103				
KAM	Pearson Correlation	0.242**8	0.012	-0.003	-0.123	0.150**	1		
	Sig (2-tailed)	< 0.001	0.815	0.949	0.015	0.003			
Leverage	Pearson Correlation	0.293***	-0.344***	0.602***	-0.166***	-0.048	0.074	1	
	Sig (2-tailed)	<0.001	< 0.001	< 0.001	< 0.001	0.337	0.141		
Nonaudfee	Pearson Correlation	0.302***	-0.119	0.111*	0.111*	0.205***	0.103*	0.169***	1
	Sig (2-tailed)	<0.001	0018	< 0.027	< 0.027	< 0.001	0.041	< 0.001	

*ค่าสัมประสิทธิ์ที่มีระดับความนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (2-tailed)

**ค่าสัมประสิทธิ์ที่มีระดับความนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 (2-tailed)

***ค่าสัมประสิทธิ์ที่มีระดับความนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 (2-tailed)

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันสูงเกินจนเกิดปัญหาความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity) ทำให้ไม่มีผลกระทบต่อการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ เมื่อพิจารณาที่ค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 ขึ้นไปพบว่าค่าสอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับขนาดกิจการ (SIZE) ความซับซ้อน (Complex) จำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) ความเสี่ยง (Leverage) และค่าธรรมเนียมอื่น (Nonaudfee) และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับกำไรจากการดำเนินงานก่อนดอกเบี้ยและภาษี (EBIT) พบว่าเท่ากับ -0.140 แสดงให้เห็นว่าค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์ทางลบกับกำไรก่อนการดำเนินงาน

2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

$$\text{Auditfee} = \beta_0 + \beta_1 \text{ EBIT} + \beta_2 \text{ Rev} + \beta_3 \text{ Size} + \beta_4 \text{ OCF} + \beta_5 \text{ Complex} + \beta_6 \text{ KAM} + \beta_7 \text{ Leverage} + \beta_8 \text{ Nonaudfee} + \beta_9 \text{ ROE} + \beta_{10} \text{ IND} + \beta_{11} \text{ Year} + \varepsilon$$

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ

Model	R Square	Adjusted R Square	ANOVA			
			F	df	df	Sig. F
				Regression	Residual	
	0.421	0.375	9.14	29	365	< 0.001
Coefficients						
Variable	β		Std. Error	T	Sig.	
Constant	14.756		0.468	31.51	15.677	
EBIT	0.369		0.522	0.67	0.504	
Size	0.063		0.035	1.79	0.074*	
OCF	-0.012		0.336	-0.04	0.972	
Complex	0.010		0.003	3.48	0.001***	
KAM	0.121		0.036	3.39	0.001***	
Leverage	0.022		0.027	0.81	0.419	
Nonaudfee	0.012		0.005	2.42	0.016**	
Industry fixed effects	Included					
Year fixed effects	Included					

จากผลการศึกษาพบว่าค่า Adjusted R square เท่ากับ 0.375 ซึ่งหมายความว่าตัวแปรอิสระในแบบจำลองสามารถใช้อธิบาย Auditfee ได้ร้อยละ 37.5 และทำการทดสอบโดยใช้ F-test พบว่าค่า F-statistic เท่ากับ 9.14 และมีนัยสำคัญที่ 0.001 สำหรับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระได้แก่ ขนาดของกิจการ (Size) 0.063 มีนัยสำคัญที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.74 ซึ่งถือว่าไม่มีผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี จำนวนบริษัทในเครือ (Complex) 0.010 มีนัยสำคัญที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.001 ซึ่งแสดงว่า กิจการที่มีความซับซ้อนซึ่งวัดด้วยจำนวนบริษัทในเครือ ผู้สอบบัญชีต้องใช้เวลาเป็นอย่างมากในการตรวจสอบให้ได้หลักฐานที่เหมาะสมอย่างเพียงพอ ดังนั้น ปัจจัยดังกล่าวจึงส่งผลให้ ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเพิ่มขึ้นและมีความสัมพันธ์เชิงบวกตามสมมติฐานที่ H1

สำหรับปัจจัยจากผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.121 ที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.001 ซึ่งเรื่องสำคัญในการตรวจสอบเป็นเรื่องที่มีนัยสำคัญในการตรวจสอบงบการเงินและเป็นการเสี่ยงเฉพาะกิจการสำหรับลูกค้าสอบบัญชีแต่ละราย ดังนั้น หากผู้สอบบัญชีพบเรื่องสำคัญในการตรวจสอบงบการเงินหลายเรื่องนั้นแสดงว่ากิจการมีประเด็นความเสี่ยงในการตรวจสอบหลายประเด็น ดังนั้น จึงต้องใช้เวลาในการตรวจสอบมากขึ้นเพื่อให้ได้ความพอใจว่างบการเงินปราศจากข้อผิดพลาดที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันมีสาระสำคัญ จึงส่งผลให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเพิ่มขึ้นและมีความสัมพันธ์เชิงบวกของตัวแปรดังกล่าวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ตามสมมติฐานที่ H2 ปัจจัยอีกประการจากผู้สอบบัญชีคือ ค่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่การสอบบัญชี (NonAudFee) มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.012 ที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.016 ซึ่งหมายถึงค่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่การสอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ซึ่งแสดงว่าผู้สอบบัญชีไม่ได้ลดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีให้ต่ำลง เพื่อจูงใจให้ลูกค้ามาใช้บริการอื่นที่ไม่ใช่การสอบบัญชีซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ H3

■ สรุปการศึกษาและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการศึกษา

งานวิจัยนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับปัจจัยต่าง ๆ ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้แก่ กำไรก่อนดอกเบี้ยและภาษี ขนาดของกิจการ โครงสร้างเงินทุน จำนวนบริษัทในเครือ (ความซับซ้อน) กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน และปัจจัยจากผู้สอบบัญชีได้แก่จำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ และค่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่การสอบบัญชี ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET100 แยกตามกลุ่มหมวดธุรกิจ 18 หมวดธุรกิจ โดยใช้ข้อมูลย้อนหลัง 5 ปี (พ.ศ. 2561 – 2565) รวมจำนวนทั้งสิ้น 399 ตัวอย่าง

ผลการศึกษาพบว่า กำไรก่อนดอกเบี้ยและภาษี (EBIT) ไม่มีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีแสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านกำไร ไม่ได้มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าสอบบัญชีซึ่งเป็นหลักฐานสนับสนุนความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Abbott et al. (2003) และงานวิจัย Vu (2012) ที่ระบุว่างานสอบบัญชีไม่ได้เพิ่มขึ้นตามผลการดำเนินงานกำไรหรือขาดทุนของกิจการ สำหรับอัตราส่วนหนี้สินต่อทุน (Leverage) ไม่มีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตที่ระบุว่าค่าสอบบัญชีจะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเสี่ยงทางการเงินของบริษัท เนื่องจากทำให้ผู้สอบบัญชีต้องประเมินความเสี่ยงและตอบสนองต่อความเสี่ยงเพิ่มขึ้น (Francis, 1984; Simunic & Stein, 1996) แต่อย่างไรก็ตาม งานวิจัยหลายเรื่องพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของอัตราส่วนหนี้สินต่อทุน ไม่มีนัยสำคัญต่อค่าสอบบัญชี มีเพียงร้อยละ 50 จากการศึกษาก่อนหน้านี้ที่พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์มีนัยสำคัญ Hay et al. (2006)

ผลการวิจัยยังพบว่า ขนาดของบริษัท (Size) และความซับซ้อน (Complex) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ซึ่งปัจจัยขนาดของบริษัท และความซับซ้อนซึ่งวัดด้วยจำนวนบริษัทในเครือ นั้น มีผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเนื่องจากผู้สอบบัญชีมีแนวโน้มที่จะใช้ทรัพยากรในการตรวจสอบทั้งบุคลากรและระยะเวลา กับบริษัทลูกค้าที่ขนาดใหญ่ โครงสร้างซับซ้อนมากกว่ากิจการขนาดเล็กเนื่องจากธุรกิจขนาดใหญ่มีแนวโน้มว่าการทำธุรกรรมต่าง ๆ และมีขอบเขตการทำงานรวมทั้งโครงสร้างการถือหุ้นในกลุ่มธุรกิจมากกว่าธุรกิจขนาดเล็ก อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ได้ศึกษาข้อมูลงบการเงินในช่วงที่มีการประกาศใช้ “แนวปฏิบัติทางการบัญชี เรื่องแนวทางการให้ความช่วยเหลือลูกหนี้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สำหรับธุรกิจการเงิน ซึ่งหากกิจการมีการใช้หรือไม่ได้ใช้ข้อมูลก่อนปรนดังกล่าว อาจทำให้มีผลต่อการวัดมูลค่าสินทรัพย์ในงบการเงินแตกต่างกันไป ซึ่งเป็นข้อจำกัดของการวัดขนาดของบริษัท

(Size) ด้วยสินทรัพย์รวม นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังพบว่ากระแสเงินสดกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน (OCF) ไม่มีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีซึ่งตรงกับข้อสรุปของงานวิจัยในอดีตของ Salehi et al. (2020) ที่พบว่ากระแสเงินสดไม่ใช่ปัจจัยหลักในการพิจารณากำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้สอบบัญชีจะพบว่า จำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้สอบบัญชีได้พบจากตรวจสอบงบการเงินงวดปัจจุบันและได้สื่อสารกับผู้มีส่วนที่กำกับดูแลแล้ว ซึ่งหากกิจการลูกค้ามีเรื่องสำคัญในการตรวจสอบหลายเรื่อง ผู้สอบบัญชีก็ต้องตอบสนองความเสี่ยงในเรื่องสำคัญนั้นหลายเรื่องเช่นกัน จึงทำให้ต้องใช้ระยะเวลาตรวจสอบมากขึ้นและส่งผลกระทบต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีที่เพิ่มขึ้น จึงทำให้มีความสัมพันธ์เชิงบวกที่มีนัยสำคัญกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Elmarzouky et al. (2022) นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังพบความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างค่าธรรมเนียมที่ไม่ใช่การสอบบัญชี (Nonauditfee) กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ซึ่งแสดงว่าผู้สอบบัญชีไม่ได้ลดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเพื่อดึงดูดให้ลูกค้ามาใช้บริการอื่นที่ไม่ใช่การสอบบัญชี เช่น การควบรวมกิจการ ออกหุ้นใหม่ การปรับโครงสร้างองค์กร ซึ่งให้บริการโดยบริษัทที่ปรึกษาคนละบริษัทกับทีมงานตรวจสอบบัญชี แต่อยู่ภายใต้แบรนด์เดียวกัน ทั้งนี้ เมื่อมีรายการดังกล่าวเกิดขึ้น ผู้สอบบัญชีต้องกำหนดขอบเขตงานตรวจสอบบัญชีเพิ่มขึ้นและส่งผลให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสูงขึ้นด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต

เนื่องจากงานวิจัยนี้ ทำการศึกษาข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย SET 100 ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2565 ย้อนหลัง 5 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2561 – 2565 หากในอนาคตมีงานศึกษาความสัมพันธ์ของความสัมพันธ์ระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับปัจจัยต่าง ๆ ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยทั้งหมด หรือศึกษากลุ่มตลาดหลักทรัพย์ขนาดกลางและขนาดเล็ก (MAI) รวมถึงศึกษาในช่วงเวลาอื่น ๆ เพิ่มเติมก็เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่เป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่าง ชัดเจนและน่าเชื่อถือ รวมถึงอาจอธิบายความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากสมมติฐานในอดีตได้ ซึ่งทำให้ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สำนักงาน ก.ล.ต. และสภาวิชาชีพบัญชี มีข้อมูลสำหรับการพัฒนาคุณภาพงานสอบบัญชีที่เหมาะสมได้ นอกจากนี้ ปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีและไม่ได้นำมารวมในการพิจารณาในการศึกษานี้ ก็อาจเป็นประโยชน์ต่อผู้สอบบัญชีในการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีที่เหมาะสม เช่น ประเด็นการดำเนินงานต่อเนื่อง หากบริษัทมีประเด็นข้อสงสัยที่มีนัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการดำเนินงานต่อเนื่องของบริษัท ผู้สอบบัญชีก็จะทำการประเมินความเสี่ยงในการตรวจสอบให้สูงขึ้น ส่งผลเชิงบวกกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี แต่อย่างไรก็ตามบริษัทในบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย 100 บริษัทแรกไม่มีบริษัทใดเข้าเกณฑ์ดังกล่าว จึงไม่มีกลุ่มตัวอย่างเพื่อพิสูจน์ประเด็นดังกล่าว งานวิจัยนี้ศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับการวัดผลทางการเงินและด้านการสอบบัญชีที่วัดได้เป็นเชิงปริมาณ แต่ยังไม่ได้พิจารณาไปถึงปัจจัยเชิงคุณภาพอื่น ๆ ระบบการบริหารคุณภาพสำนักงานสอบบัญชี ชื่อเสียงและความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้าและผู้สอบบัญชีที่อาจมีผลสำคัญต่อกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี หากงานวิจัยในอนาคตได้นำปัจจัยดังกล่าวมาร่วมพิจารณาเพิ่มเติมก็จะทำให้การศึกษากำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

■ References

- Abbott, L.J., Parker, S., Peters, G.F. & Raghunandan, K. (2003). The Association between Audit Committee Characteristics and Audit Fees. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22(2),17-32.
- Abdel-Khalik, A. R. (1990). The jointness of audit fees and demand for MAS: A self-selection analysis. *Contemporary accounting research*, 6(2), 295-322.
- Alexeyeva, I., & Svanström, T. (2015). The impact of the global financial crisis on audit and non-audit fees: Evidence from Sweden. *Managerial auditing journal*, 30(4/5), 302-323.
- Barefield, R. M., Gaver, J. J., & O'Keefe, T. B. (1993). Additional Evidence on the Economics of Attest: Extending Results from the Audit Market to the Market for Compilations and Reviews. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 12(1).
- Barua, A., Hossain, M. S., & Rama, D. V. (2019). Financial versus operating liability leverage and audit fees. *International Journal of Auditing*, 23(2), 231-244.
- Bédard, J., Gonthier-Besacier, N., & Schatt, A. (2019). Consequences of expanded audit reports: Evidence from the justifications of assessments in France. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 38(3), 23-45.
- Bell, T. B., R. Dooger & I. Solomon, (2008). Audit Labor Usage and Fees under Business Risk Auditing. *Journal of Accounting Research*, 46(4): 726-760.
- Chan, P., Ezzamel, M., & Gwilliam, D. (1993). Determinants of audit fees for quoted UK companies. *Journal of Business Finance & Accounting*, 20(6), 765-786.
- Chen, Q., Jiang X. and Zhang Y., (2019). The effects of audit quality disclosure on audit effort and investment efficiency, *The Accounting Review*, 94(4), 184-214.
- Chen, J. Z., Nelson, K. K., Wang, Y., & Yu, L. (2020). Key audit matters and the pricing of audit services: Evidence from Hong Kong. *Available at SSRN 3638540*.

- Choi, J.-H., J.-B. Kim, X Liu & D.A. Simunic. (2008). Audit Pricing, Legal Liability Regimes and Big 4 Premiums: Theory and Cross-country Evidence, *Contemporary Accounting Research*, 25(10), 55-99
- Chuan, C. L., & Penyelidikan, J. (2006). Sample size estimation using Krejcie and Morgan and Cohen statistical power analysis: A comparison. *Jurnal Penyelidikan IPBL*, 7(1), 78-86.
- Elmarzouky, M., Hussainey, K., & Abdelfattah, T. (2022). The key audit matters and the audit cost: does governance matter?. *International Journal of Accounting & Information Management*, 31(1), 195-217.
- Ezzamel, M., Gwilliam, D. R., & Holland, K. M. (2002). The relationship between categories of non-audit services and audit fees: Evidence from UK companies. *International Journal of Auditing*, 6(1), 13-35.
- Fan, J.P.H. & Wong, T.J. (2005), “Do external auditors perform a corporate governance role in emerging markets? Evidence from East Asia”. *Journal of Accounting Research*, 43(1), 35-71.
- Firth, M. (1997). The provision of non-audit services and the pricing of audit fees. *Journal of Business Finance & Accounting*, 24(3), 511-525.
- Francis, J. R. (1984). The effect of audit firm size on audit prices: A study of the Australian market. *Journal of accounting and economics*, 6(2), 133-151.
- Francis, J.R., Reichelt, K., & Wang, D. (2005). The pricing of national and city-specific reputations for industry expertise in the US audit market. *The Accounting Review*, 80(1), 113-136.
- Gerrard, I., Houghton, K., & Woodliff, D. (1994). Audit fees: The effects of auditee, auditor and industry differences. *Managerial Auditing Journal*, 9(7), 3-11.
- Gul, F. A., Hsu, A. W., & Liu, S. H.-T. (2018). Parent-Subsidiary Investment Layers and Audit Fees. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 33(4), 555–579.
doi.org/10.1177/0148558X17696763
- Gutierrez, E., M. Minutti-Meza, K.W. Tatum, & M. Vulcheva. (2018). Consequences of adopting an expanded auditor’s report in the United Kingdom. *Review of Accounting Studies* 23(4): 1543-1587
- Hay, D. (2013). Further evidence from meta-analysis of audit fee research. *International Journal of Auditing*, 17(2), 162-176.

- Hay, D., Knechel, R., & Li, V. (2006a). Non-audit services and auditor independence: New Zealand evidence. *Journal of business finance & accounting*, 33(5-6), 715-734.
- Hay, D., W.R. Knechel & H. Ling. (2008). Evidence on the Impact of Internal Control and Corporate Governance on Audit fees. *International Journal of Auditing*, 12(1), 9-24.
- Hay, D.C., Knechel, W. R., & Wong, N. (2006b). Audit fees: A meta-analysis of the effect of supply and demand attributes. *Contemporary Accounting Research*, 23(1), 141-191.
- Leventis, S. & Dimitropoulos, P.E. (2010). Audit pricing, quality of earning and broad independence: the case of the Athens stock exchange. *Advance in accounting*, 26(2), 325-332
- Michael W. Maher, Peter Tiessen, Robert Colson & Amy J. Broman (1992). Competition and Audit Fees. *The Accounting Review*, 67(1), 199-211
- Moutinho, V., Cerqueira, A., & Brandao, E. (2012). Audit fees and firm performance. *Available at SSRN 2180020*.
- O'Keefe, T. B., Simunic, D. A., & Stein, M. T. (1994). The production of audit services: Evidence from a major public accounting firm. *Journal of accounting research*, 32(2), 241-261.
- Palmrose, Z. V. (1986). The effect of nonaudit services on the pricing of audit services: Further evidence. *Journal of accounting research*, 24(2), 405-411
- Peel, M. J., & Roberts, R. (2003). Audit fee determinants and auditor premiums: Evidence from the micro-firm sub-market. *Accounting and Business Research*, 33(3), 207-233.
- Salehi, M., BehrouziYekta, M., & Rezaei Ranjbar, H. (2020). The impact of changes in cash flow statement items on audit fees: evidence from Iran. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 18(2), 225-249.
- Simunic, D. A. (1980). The pricing of audit services: Theory and evidence. *Journal of accounting research*, 18(1), 161-190
- Simunic, D.A., & Stein, M.T., (1996). The Impact of litigation risk on audit pricing: A review of the economics and the evidence. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 15(1996), 119-134
- Stanley, J. D., (2011). Is the Audit Fee Disclosure a Leading Indicator of the Clients' business risk? *Auditing: A journal of Practice & Theory*, 30(3):157-179.

- Suttipun, M. (2021). Impact of key audit matters (KAMs) reporting on audit quality: evidence from Thailand. *Journal of Applied Accounting Research*, 22(5), 869-882.
- Suwaidan, M., Rami Abed, S. and Melham, S. (2015). Audit fee and agency cost: an empirical examination of companies listed on the Amman stock exchange. *Jordan Journal of Business Adimistration*, 11(1), 215-226.
- Thailand Federation of Accounting Profession, TFAC (2017). *Audit Quality Focus: Audit Fee, Ethic of auditors*. Retrieved from <https://www.tfac.or.th/upload/9414/IVYVS8rxRb.pdf>
- Thailand Federation of Accounting Profession, TFAC (2021). *Code of ethics for professional accountants (including independence standards)*. Retrieved from https://www.ifac.org/_flysystem/azure-private/publications/files/2020-IESBA-Handbook_Thai_Secure_0.pdf
- Thailand Federation of Accounting Profession, TFAC (2022a). TFAC News. *Guideline for audit fee determinant*. Retrieved from <https://www.tfac.or.th/Article/Detail/163367>
- Thailand Federation of Accounting Profession, TFAC (2022b). TFAC News. *Determining and communicating key audit matters*. Retrieved from <https://www.tfac.or.th/Article/Detail/68447>
- Thinggaard, F. & Kiertzner, L. (2008), Determinants of audit fees: evidence from a small capital market with a joint audit requirement. *International Journal of Auditing*, 12(2), 141-158.
- Vu, D. H. T. (2012). Determinants of audit fees for Swedish listed non-financial firms in NASDAQ OMX Stockholm. *The Department of Business Administration*. Lund University. Retrieved from. <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=2856912&fileId=2856934>
- Whisenant, S., Sankaraguruswamy, S., & Raghunandan, K. (2003). Evidence on the joint determination of audit and non-audit fees. *Journal of accounting research*, 41(4), 721-744.
- Yudianti, N. (2008). The effective of investment opportunity set and earnings management to the relationship between free cash flow and shareholder value. *Journal of Business Research*, 15(1), 193-288.